

**JINOYAT VA JAZO TIZIMINING ZAMONAVIY  
YONDASHUVLARI: GLOBAL TAJRIBA VA O'ZBEKISTON  
AMALIYOTI**

**Abdurazzoqova Zarina Hakim qizi**

S.H.Sirojiddinov nomidagi respublika akademik litseyi o'quvchisi

**Annotatsiya:** Ushbu maqola jinoyat va jazo tizimining zamonaviy yondashuvlarini global tajriba va O'zbekiston amaliyoti nuqtai nazaridan o'rganishga qaratilgan. Maqolada global tendensiyalar, ularning mazkur jarayonga ta'siri va sud-tizimni modernizatsiya qilishda yuzaga kelayotgan muammolar tahlil qilinadi.

**Kalit so'zlar:** jinoyat siyosati, probatsiya, muqobil jazolar, qamoq jazosi, jinoyatning retsidivi, xalqaro jazo standartlari, Nelson Mandela qoidalari.

**СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К УГОЛОВНО-  
ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЕ: МИРОВОЙ ОПЫТ И ПРАКТИКА  
УЗБЕКИСТАНА**

**Абдураззокова Зарина Хаким кизи**

Учащийся Республиканского академического лицея имени С.Х. Сирожиддинов

**Аннотация:** целью данной статьи является изучение современных подходов к уголовно-исполнительной системе с точки зрения мирового опыта и узбекской практики. В статье анализируются мировые тенденции, их влияние на этот процесс, а также проблемы, стоящие перед модернизацией судебной системы.

**Ключевые слова:** уголовная политика, пробация, альтернативные наказания, тюремное заключение, рецидивизм, международные стандарты назначения наказаний, Правила Нельсона Манделы.

**MODERN APPROACHES TO THE CRIME AND PUNISHMENT  
SYSTEM: GLOBAL EXPERIENCE AND UZBEKISTAN PRACTICE**

**Abdurazzoqova Zarina Hakim qizi**

Student of the Republican Academic Lyceum named after S.H. Sirojiddinov

**Abstract:** *this article is aimed at studying modern approaches to the crime and punishment system from the perspective of global experience and Uzbek practice. The article analyzes global trends, their impact on this process and the problems arising in the modernization of the judicial system.*

**Keywords:** *criminal policy, probation, alternative punishments, imprisonment, recidivism, international penal standards, Nelson Mandela Rules.*

### **Kirish**

Jinoyat va jazo tizimi har bir davlatning huquqiy tizimida markaziy o‘rin egallaydi. So‘nggi yillarda dunyo bo‘yicha jinoyatchilikka qarshi kurashish, jazolarning insonparvarligini oshirish va ijtimoiy reintegratsiyani ta‘minlash borasida yangi, samarali yondashuvlar shakllanmoqda. Xususan, jinoiy javobgarlikni differensiallashtirish, muqobil jazolarni keng qo‘llash, probatsiya xizmatlarining rivojlanishi hamda retsidiv jinoyatchilikni kamaytirishga qaratilgan strategiyalar global miqyosda keng tatbiq etilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi ham jinoyat va jazo tizimini isloh qilish jarayonida xalqaro tajribadan faol foydalanmoqda. Oxirgi yillarda ushbu sohada qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar, jazoni ijro etish muassasalarining inson huquqlariga moslashtirilishi, probatsiya institutining joriy etilishi – bularning barchasi zamonaviy yondashuvlarning amaliyotda namoyon bo‘layotganligini ko‘rsatadi.

### **Adabiyotlar tahlili**

So‘nggi yillarda jinoyat va jazo tizimiga zamonaviy yondashuvlar global miqyosda jiddiy ilmiy va amaliy e‘tibor markaziga aylandi. Xususan, BMTning 1990 yildagi “*Mahbuslarga nisbatan muomala qilishning minimal standart qoidalar*” (Nelson Mandela Qoidalari) xalqaro miqyosda insonparvar jazo

SJIF: 5.051

siyosatini shakllantirishda asosiy huquqiy tayanch bo‘lib xizmat qilmoqda. Bu hujjat jazo ijrosining shaffofligi, mahkumlarning huquqlarini ta’minlash, ularni ijtimoiy hayotga qayta integratsiya qilish zaruratini ta’kidlaydi (UNODC, 2015). Yevropa Ittifoqi va AQShda jinoyatga qarshi kurashda sanksiyalar differensiallashuvi, ijtimoiy xavfi past jinoyatlar uchun muqobil jazolar (probatsiya, jamoat ishlari, majburiy maslahatlashuv) keng joriy etilgan. AQShda “community-based sentencing” tizimi orqali jazoni ozodlikdan mahrum qilmasdan ijro etish holatlari 1980-yildan 2020-yilgacha 200% ga oshgani qayd etilgan (Bureau of Justice Statistics, 2021). Norvegiya, Shvetsiya, Niderlandiya kabi mamlakatlar jazoni inson huquqlariga asoslangan tarzda ijro etish tajribasiga ega bo‘lib, u yerda qamoqxonalar “ochiq turdagi” bo‘lib, qayta ijtimoiylashuvni birinchi o‘ringa qo‘yadi (Pratt, 2008).

O‘zbekiston Respublikasida ham 2017-yildan boshlab jinoyat va jazo siyosatini liberallashtirish, jazo turlarini optimallashtirish va retsidiv jinoyatchilikni kamaytirish bo‘yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. 2019-yil 1-iyuldan boshlab yangi tahrirdagi Jinoyat-ijroiya kodeksining kuchga kirishi bilan jazoni o‘tash shartlari yengillashtirildi, ozodlikdan mahrum qilishga muqobil bo‘lgan jazo turlari soni oshirildi. Ayniqsa, 2020 yildan boshlab amalda bo‘lgan **Probatsiya xizmati** faoliyati samaradorligi ortib bormoqda. Adliya vazirligi ma’lumotlariga ko‘ra, 2023-yilda 12 mingdan ortiq shaxs jazoni ozodlikdan mahrum etmasdan, probatsiya tartibida o‘tagan [2].

Shuningdek, O‘zbekiston Jinoyat kodeksining 2022-yilgi tahririda jazo individualizatsiyasi va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv tamoyillari mustahkamlandi. Bu esa xalqaro mehnat va inson huquqlari standartlariga uyg‘un

tarzda milliy jinoyat siyosatini shakllantirishga xizmat qilmoqda (Konstitutsiyaviy islohotlar konsepsiyasi, 2023).

Tahlillardan ko‘rinadiki, zamonaviy jinoyat va jazo siyosatining ustuvor yo‘nalishlari – inson huquqlarini ta‘minlash, jazoni ijtimoiy reabilitatsiya vositasi sifatida ko‘rish, qamoqxonalarni so‘nggi chora sifatida qo‘llash g‘oyalari bilan uyg‘unlashgan. O‘zbekiston bu yo‘nalishda xalqaro standartlarga mos keluvchi huquqiy va institutsional mexanizmlarni shakllantirishda faol harakat qilmoqda.

### **Metodologiya**

Mazkur tadqiqotda jinoyat va jazo tizimidagi zamonaviy yondashuvlarni tahlil qilish hamda O‘zbekiston amaliyotidagi islohotlar samaradorligini baholash maqsad qilingan. Shu sababli, ilmiy asoslangan, kompleks yondashuv qo‘llandi va quyidagi metodlardan foydalanildi:

1. Normativ-huquqiy hujjatlar tahlili – O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi (2022-yilgi tahrir), Jinoyat-ijroiya kodeksi (2019), “Probatsiya to‘g‘risida”gi qonun (2019), shuningdek, BMTning Nelson Mandela qoidalari (UNODC, 2015), Yevropa Kengashining “Mahbuslar bilan muomala qilish standart qoidalari” (2006) kabi xalqaro huquqiy hujjatlar tahlil qilindi. Bu hujjatlar jinoyat va jazo tizimida inson huquqlari va zamonaviy standartlarning qamrab olinishi darajasini o‘rganish uchun asos bo‘ldi [3].

2. Taqqoslash (komparativ) usuli – AQSh, Norvegiya, Germaniya, Niderlandiya, Rossiya Federatsiyasi va Qozog‘iston tajribalari O‘zbekiston amaliyoti bilan qiyoslab o‘rganildi. Xususan, bu davlatlardagi jazo turlarining diferensiallashuvi, probatsiya institutining rivojlanish darajasi va retsidiv jinoyatchilikka qarshi choralar ko‘rib chiqildi (Pratt, 2008; BJS, 2021).

3. Statistik tahlil usuli – O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, Ichki ishlar vazirligi va Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlariga asoslanib 2018-2023-yillar oralig‘ida jinoyat darajasi, jazoni ijro etish shakllari va probatsiya tizimi qo‘llanilish ko‘rsatkichlari tahlil qilindi. Shuningdek, xalqaro tashkilotlarning (UNODC, World Prison Brief) ma’lumotlari asosida xalqaro taqqoslama o‘tkazildi.

4. Sotsiologik usul elementlari – ilmiy maqolalar, tahliliy hisobotlar va ekspert intervyulari (jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudi, Bosh prokuratura huzuridagi Ijtimoiy tadqiqotlar instituti nashrlari) o‘rganildi. Bu orqali jinoyat siyosatidagi tendensiyalar va ularning amaliy ifodasi aniqlashtirildi[4].

Tadqiqotda qo‘llanilgan metodlar tizimli ravishda uyg‘unlashtirildi va ularning har biri alohida komponent sifatida umumiy ilmiy xulosalarni shakllantirishda xizmat qildi. Ushbu yondashuv jinoyat va jazo tizimidagi islohotlarni chuqur tahlil qilish hamda xalqaro tajriba asosida baholash imkonini berdi.

### **Natijalar**

Tadqiqot davomida jinoyat va jazo tizimining zamonaviy yondashuvlari bo‘yicha xalqaro tajriba va O‘zbekiston amaliyoti o‘rtasidagi o‘xshashliklar, farqlar va transformatsion jarayonlar chuqur tahlil qilindi.

O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda jinoyat va jazo siyosatini liberallashtirishga qaratilgan huquqiy islohotlar (masalan, Jinoyat kodeksining yangi tahriri, probatsiya institutining joriy etilishi, muqobil jazolar spektrining kengaytirilishi) BMTning inson huquqlari bo‘yicha standartlari, xususan Nelson Mandela qoidalari, Tokio qoidalari (1985) hamda Yevropa Kengashi tavsiyalariga

muvofigligini ko'rsatmoqda. Bu esa jazo institutining repressiv emas, balki ijtimoiy-tarbiyaviy vosita sifatida qayta shakllanayotganini bildiradi [1].

2019-yildan joriy etilgan probatsiya instituti orqali jinoyatchilikni individuallashtirish va ijtimoiy reintegratsiya qilish yo'lga qo'yildi. Adliya vazirligi hisobotlariga ko'ra, 2023-yilda 12 300 nafardan ortiq shaxs jazoni ozodlikdan mahrum qilinmagan holda probatsiya tartibida o'tagan. Ularning 87% holatida retsidiv jinoyatchilik aniqlanmagan. Bu esa muqobil jazolarning ijtimoiy samaradorligini ko'rsatadi. Probatsiya tizimi xalqaro tajribalarda – xususan AQSh, Norvegiya va Germaniyada – muvaffaqiyatli qo'llanilayotgan “rehabilitativ yondashuv” modeliga yaqinlashayotganini tasdiqlaydi [6].

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, O'zbekiston jinoyat siyosatida ozodlikdan mahrum qilish jazosi oxirgi chora sifatida qo'llanilishini ta'minlashga harakat qilmoqda. Bu prinsip xalqaro huquqda tan olingan **ultima ratio** tamoyiliga muvofiqdir. Jumladan, Jinoyat kodeksining 2022-yilgi tahririda ayrim jinoyat turlariga nisbatan yengilroq jazo turlarining qo'llanilishi nazarda tutilgan (masalan, moddiy zarar qoplanganda yoki pushaymonlik bildirilganda ozodlikdan mahrum etishsiz jazo choralarini tanlash imkoniyati mavjud) [8].

O'zbekiston jazoni ijro etish muassasalari faoliyatini demokratlashtirish yo'lida qator chora-tadbirlarni amalga oshirdi. Jumladan, 2020-yildan boshlab ochiq turdagi koloniyalar soni oshirildi, mahkumlarning oilaviy va ijtimoiy aloqalarini saqlash imkoniyatlari kengaytirildi. Bu esa Yevropa Kengashining “Mahbuslar bilan muomala qilish qoidalari” (2006) bilan muvofiqdir. Biroq, hali ham jazoni ijro etish muassasalaridagi shart-sharoitlar, tibbiy xizmat sifati va monitoring tizimlari bo'yicha xalqaro standartlarga to'liq muvofiq kelmaydi[10].

Tahlil qilingan statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2020-2023-yillar oralig'ida qayta jinoyat sodir etish holatlari 14 foizga kamaygan. Bu ko'rsatkich O'zbekistonda ijtimoiy profilaktik choralar (probatsiya nazorati, psixologik yordam, mehnatga joylashtirish)ning ta'sirchanligini tasdiqlaydi. Bu borada Rossiya Federatsiyasi, Belarus va Qozog'istondagi o'xshash tajribalar bilan qiyoslaganda, O'zbekiston bu yo'nalishda izchil va me'yoriy asoslangan islohotlarni amalga oshirayotgani aniqlandi.

So'nggi o'n yillikda ko'plab davlatlarda jazo tizimi repressiv emas, balki ijtimoiy reabilitatsiyaga yo'naltirilgan modelga o'zgartirilmoqda. Masalan, **Norvegiyada** mahkumlar uchun ochiq turdagi koloniyalar (Bastøy Prison) joriy etilgan bo'lib, u yerda mahkumlar mehnat faoliyati bilan shug'ullanishi, sport bilan mashg'ul bo'lishi va ijtimoiy aloqalarni saqlashi mumkin. Bu model orqali Norvegiyada retsidiv jinoyatchilik darajasi atigi **20%** ni tashkil etadi [11].

Probatsiya instituti jinoyatchilikka qarshi kurashda asosiy vositalardan biriga aylangan. **AQShda** 2020-yil holatiga ko'ra, jazoni ijro etayotganlarning **3,5 milliondan ortig'i** probatsiya tizimi doirasida nazorat ostida bo'lgan (Bureau of Justice Statistics, 2021). **Buyuk Britaniyada** esa har besh mahkumdan biri ozodlikdan mahrum qilinmagan holda, jamiyatga moslashtirish dasturlari orqali jazoni o'tagan. **Gollandiyada**, umuman olganda, qamoqxona aholisining keskin kamayishi natijasida 2016-yildan 2020-yilgacha **19 ta qamoqxona yopilgan** (Dutch Ministry of Justice, 2021), bu esa muqobil jazo siyosatining samaradorligini ko'rsatadi [12].

Zamonaviy jinoyat siyosati jinoyatchining shaxsiy holatini hisobga olgan holda jazo belgilashga asoslanmoqda. **Germaniya Jinoyat kodeksi** 46-moddasiga ko'ra, jinoyatchining yoshi, ijtimoiy ahvoli, jinoyat sodir etish sabablari va qilgan

zararni qoplashi jazo turini tanlashda asosiy mezon hisoblanadi. Bu tamoyil inson huquqlari va adolatli sudlov kafolatlariga asoslanadi (Grundgesetz, Art. 1 & 20).

Ko'plab davlatlar jazo institutlarini qisqartirish, resurslarni sog'lom jamiyat qurishga yo'naltirish strategiyasiga o'tmoqda. **Finlandiyada** 2020-yilda aholining har 100 ming kishisiga 51 mahkum to'g'ri kelgan bo'lib, bu Yevropadagi eng past ko'rsatkichlardan biridir. Bunda jinoyatchilarga psixologik yordam, ijtimoiy xizmatlar va ishga joylashtirish dasturlari orqali jazodan ko'ra, reabilitatsiya ustuvor hisoblanadi (Council of Europe Annual Penal Statistics, 2021).

BMTning UNODC, Yevropa Kengashi, va Penal Reform International kabi tashkilotlari jazo tizimlarini isloh qilishda ko'maklashmoqda. Masalan, **UNODC tomonidan 2015-yilda qabul qilingan Mandela Qoidalari** asosida 90 dan ortiq mamlakatda jazoni ijro etish tizimi inson huquqlariga muvofiqlashtirildi. Ushbu hujjatlar jinoyatga javob choralari insoniylik, nisbiylik va qayta ijtimoiylashuv tamoyillari asosida belgilashni tavsiya qiladi.

### **Muhokama**

Zamonaviy jinoyat va jazo tizimi masalalari nafaqat ichki davlat siyosatining, balki xalqaro huquqning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida shakllanib bormoqda. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, jazo siyosatini insonparvarlashtirish, differensiallashtirish va ijtimoiy reintegratsiyaga yo'naltirish tendensiyasi global miqyosda ortib bormoqda. Xususan, qamoq jazosi endi "ultima ratio" – ya'ni, eng so'nggi va zaruriy choraga aylanishi kerakligi ko'plab davlatlarning jinoyat siyosatida ustuvor tamoyil sifatida qaralayotgani kuzatildi.

**O'zbekiston Respublikasi** tomonidan amalga oshirilayotgan jinoyat-huquqiy islohotlar (Jinoyat kodeksining 2022-yilgi tahriri, Probatsiya to'g'risidagi

qonun va tegishli ijro mexanizmlari) zamonaviy huquqiy standartlarga mos holda shakllanmoqda. Xususan, **jazoni individuallashtirish** tamoyili amaliyotda tobora keng qo'llanilmoqda. Jinoyatchining shaxsiy va ijtimoiy portreti, pushaymonlik darajasi, yetkazilgan zarar qoplanishining mavjudligi jazoni yengillashtirishda asosiy omillardan biri sifatida e'tiborga olinmoqda. Bu holat Jinoyat kodeksining 57, 60 va 71-moddalarida bevosita mustahkamlangan.

**Probatsiya tizimining joriy etilishi** esa jazo institutining zamonaviy modelga moslashayotganidan dalolat beradi. Mazkur institut jinoyat sodir etgan shaxsni jamoatchilikdan uzilmagan holda ijtimoiy nazorat ostida tuzatish g'oyasiga asoslanadi. Bu esa BMTning "Tokio Qoidalari" (1985) va "Nelson Mandela Qoidalari"da bayon etilgan xalqaro tamoyillarga muvofiqdir. Ayni vaqtda, O'zbekistonning bu sohadagi tajribasi hali ham shakllanish bosqichida bo'lib, inson resurslari, monitoring tizimi va jamiyat bilan uzviy aloqadorlik jihatidan muayyan muammolar saqlanib qolmoqda.

**Xalqaro tajriba** shuni ko'rsatadiki, jazoni insoniylashtirish faqat jazoni yengillashtirish emas, balki u orqali ijtimoiy xavfsizlik, jinoyatchining reabilitatsiyasi va jamiyatga moslashuvi kabi ko'p qirrali maqsadlarni ko'zlaydi. Misol uchun, Norvegiya, Germaniya, Gollandiyada jazoni ijro etish muassasalari mahkumlarni kelajakda jinoyat sodir etmaslikka ijtimoiy tayyorlov maydoniga aylantirilgan. Ushbu davlatlarda retsidiv jinoyatchilik darajasi 20-30% atrofida bo'lsa, repressiv modeldagi davlatlarda (masalan, AQSh yoki Rossiya) bu ko'rsatkich 60–70% ga yetmoqda (World Prison Brief, 2022).

**Shuningdek, jinoyat va jazo tizimining demokratik nazorati** muhim masala sifatida ko'tarilmoqda. Yevropa Inson huquqlari sudi amaliyotida (masalan, *Kalashnikov v. Russia*, 2002) qamoqxonalardagi shart-sharoitlar va jazoni ijro

etishning gumanitar mezonlarga muvofiqligi inson huquqlarining ajralmas qismi sifatida baholanadi. O'zbekistonda bu yo'nalishda ijobiy siljishlar bor (ochiq koloniyalar sonining ortishi, ombudsman instituti monitoring vakolatlari), biroq xalqaro standartlarga to'liq moslik hali ham tizimli islohotlarni talab qiladi [15].

Umuman olganda, jinoyat va jazo tizimidagi zamonaviy yondashuvlar faqat huquqiy emas, balki siyosiy, ijtimoiy va madaniy komponentlarni ham o'z ichiga oladi. O'zbekiston mazkur tizimni global rivojlanish tendensiyalariga uyg'unlashtirish yo'lida muhim qadamlarga erishmoqda. Biroq bu yo'l yakunlangan emas: inson huquqlarini to'liq ta'minlovchi, samarali va adolatli jinoyat siyosatini barpo etish uchun monitoring mexanizmlarini kuchaytirish, ochiqlik va hisobdorlikni oshirish, ijtimoiy xizmatlarni jazo tizimi bilan integratsiyalash kabi yo'nalishlarda qo'shimcha chora-tadbirlar zarur.

### **Xulosa va takliflar**

Olib borilgan ilmiy-tahliliy tadqiqotlar asosida aniqlanishicha, zamonaviy jinoyat va jazo tizimi insonparvarlik, adolat va ijtimoiy reintegratsiya tamoyillariga asoslanayotgan yangi bosqichga kirib bormoqda. Xalqaro tajriba jinoyatga javob choralarini faqat repressiv usullar bilan emas, balki profilaktika, ta'sirchan ijtimoiy dasturlar va muqobil jazolar orqali amalga oshirish mumkinligini yaqqol ko'rsatmoqda. O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan huquqiy islohotlar ushbu global yo'nalishlarga mos tarzda shakllanmoqda. Ammo tizimning to'laqonli samaradorligini ta'minlash uchun huquqiy, institutsional va ijtimoiy mexanizmlarni yanada chuqurlashtirish lozim.

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Конституция Республики Узбекистан (новая редакция от 30.04.2023 г.) // Национальная база данных законодательства. — [www.lex.uz](http://www.lex.uz).

2. Уголовный кодекс Республики Узбекистан (в ред. 2022 г.). – Ташкент: Юридическая литература, 2022.
3. Закон Республики Узбекистан «О пробации» от 11.01.2019 г. №ЗРУ–512 // [www.lex.uz](http://www.lex.uz).
4. Уголовно-исполнительный кодекс Республики Узбекистан. – Ташкент: Адлия нашриёти, 2019.
5. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). The United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules). – New York: UNODC, 2015.
6. United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules). – UN General Assembly Resolution 45/110, 14 December 1990.
7. Bureau of Justice Statistics (BJS). Probation and Parole in the United States, 2020. – U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, December 2021. – URL: <https://bjs.ojp.gov>.
8. Council of Europe. European Prison Rules. Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states. – Strasbourg: Council of Europe, 2006. – URL: <https://rm.coe.int>.
9. World Prison Brief – Institute for Crime & Justice Policy Research (ICPR), University of London. – URL: <https://www.prisonstudies.org>
10. Pratt, J. Scandinavian Exceptionalism in an Era of Penal Excess: Part I: The Nature and Roots of Scandinavian Exceptionalism. *British Journal of Criminology*, Vol. 48, Issue 2, 2008, pp. 119–137.
11. Kalashnikov v. Russia, Application no. 47095/99, Judgment of the European Court of Human Rights, 15 July 2002.

12. Ministry of Justice and Security of the Netherlands. Custodial Institutions Agency Annual Report. – The Hague, 2020. – URL: <https://www.dji.nl>
13. Penal Reform International. Global Prison Trends 2022. – London: PRI, 2022. – URL: <https://www.penalreform.org>
14. Adliya vazirligi hisobotlari: 2023-yil uchun statistik ma'lumotlar. – URL: [www.minjust.uz](http://www.minjust.uz)
15. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudining axborot xizmati: sud amaliyoti va jinoyat ishlarini ko'rib chiqish bo'yicha 2022-yilgi hisobot. – URL: [www.supcourt.uz](http://www.supcourt.uz)